

HRVATSKA RIJEČ

Predplatna cijena: na godinu K 12. — Za p. godine K 6. — Za Šibenik na godinu donosačenjem u kuću K 12. — Za inozemstvo na godinu K 12. — Svake poštarne trošak. — Pojedini broj 10 para. — Plaćivo i utičivo u Šibeniku.

Izlazi srijedom i subotom

Uredništvo, uprava i tiskara lista nalazi se u ulici Bazilike sv. J. Oglasi tiskaju se po 12 para po redak ili po pogodbi. — Ne pišu pisma i zalazne tiskaju se po 20 para po redak. — Ne pišu pisma ne primaju se. — Rukopisi se ne vraćaju.

Stišavanje krize.

U austro-ugarskoj monarhiji odavna nufarniji državni poslovi idu na silu napred. Vlade su u neprestanom sukobu sa zakonodavnim tijelima. Jedna vlada pada pod zakonodavnim tlakom, druga dodje i pobjedi barem za kratko vrijeme, dok ne padne i ustupi mjesto drugoj.

I tako državni poslovi idu napred, istina, pasive abnormalno, ali ipak se miču. Pogotovo to ide prilično lako u Austriji, nakon uvede nja obćeg prava glasa.

U Ugarskoj je malo drugačije. Tamo jllf-garhija je još veoma moćna, ali ipak ne toliko, da bi mogla trajno prokosit.

Vlada je bila dana najodpornijim elementima, a nagodbenjaci Tiszina kova bijahu potisnuti, ali ti odporni magjarski elementi, košatovci i drugovi nisu mogli održati položaje, koji su im bili dani. Njihovi zahtjevi ostali su samo želje neizpunjene i sada su otpušteni.

Ministar predsjednik nazad koji dan Wekerle, onda Lukač, sada je Khuen-Hedervary. Uprav onaj Khuen, koji je u Banovini vladao 20 godina.

Neodvisnjaci magjarski, koji su prema Lukaču bili posve neprijateljski raspoloženi, prema Khuenu su hladni, pasivni, skoro posve mirni.

To dolazi od toga, što Khuen dolazi sa određenim zadatkom, da stiša krizu u Ugarskoj. A neodvisnjaci magjarski kao da već čute, da će taj njihov „graničar“ posve izpuniti svoju misiju.

On se obraća Tiszi i ovaj prikuplja razpršenu stranku.

Magjarski nagodbenjaci od god. 1867. konservativni elementi, koji se zovu liberalci, prikupljaju svoje sile. A izgleda da će oni moćnu svoju stranku lahko uzpostaviti i da će se povratiti vremena Tiszina u Ugarskoj, a Khuenova u Banovini. Jer i u Banovini se dižu Tomašići, koji su se bili povukli, a Čuvaji već pripravljaju izborno polje tako, da vlada bude mogla izabrati svoju većinu.

Po svemu sudeć vidi se, da se iz svih sila nastoji, kako bi se u Ugarskoj i Banovini povratili odnošaji od god. 1902. t. j. vladavina strogo nagodbenjačka prema Austriji u Ugarskoj, a u Banovini strogo magjarska.

To je po našem mnijenju zadatak Khuenov, koji će on izvršiti bilo mišom, bilo silom.

Hoće li on da to postigne razpustiti sabor, razriješiti nove izbore, otpustiti Raucha itd., hoće li uvesti obće pravo glasa ili ne, sve su stvari koje će sliediti prema potrebi. Nu bilo kako mi drago u Ugarskoj, teško da u Banovini bude velikih promjena, po gotovo teško, da za prvo vrijeme bude uvedeno obće pravo glasa, jer ovo ne bi dovelo za čim se ide.

A valja znati da je Khuen stari poznavatelj prilika u Banovini i da će se on prema svom znanju i izkustvu vladati, kako može lašnje ustajati prilike koje su uzdržane.

Za Banovinu dolaze teški dani kušnje.

jer ustajane prilike znače za nju podpunu političku podređenost.

Svemu ovomu doprijetla je mnoge i koalicija, koja je počinjala pogrešku za pogreškom. Ona nije znala ništa samostalno poduzeti, a kad je bila na vladi, nije ništa spremlila što bi borbu naroda olahkotilo. U pogledu izbornog reda nije se ni makla, a ipak je znala, da je došla na vladu pomoću činovnika, koji su po dopustu ministra magjarskog glasovali za nju. A kako su po dopustu tih ministara za nju glasovali sutra će po naredbi glasovati protiv njoj.

To je ona znala veoma dobro, i kad u tom pogledu nije ništa promienila, učinila je veliki grieh prema narodu, kojemu u borbi protiv magjarskoj premoći ostaju vezane ruke. A taj grieh osvetiti će se ne samo narodu nego u prvom redu samoj koaliciji.

Dogodit će joj se kao i koaliciji pod Mažuranićem, koja je mislila da je svemoćna, kad je izbornim redom učvrstila činovništvo, a oslabila narod. Međutim to činovništvo je ovisno od vlade, a vlada od bana, a ban od magjarskog ministra predsjednika. Dakle najveća izborna sila u Banovini je u rukam Magjara.

To je znala koalicija veoma dobro, pa ipak se u tom nije ni makla.

Govoriti da gledat izborne reforme nije ništa mogla učiniti, izprika je, koja ništa ne znači, jer ona nije ni kušala da što učini.

Na mjesto svega toga, koalicija je čekala milost vladodržaca, dočim je narod hranila izpraznim nadam i obećanjima, a za obće izborno pravo se je izjavila, nakon što je bila potpisnuta sa vladom.

Osim toga kroz dvie godine nije se kod nas oko ničesa drugoga radilo, nego se javnost zabavljala na način preveć djetinjast velezidajničkim procesom u Zagrebu, a vestie i onim u Beču.

Bez prestanka se učilo naš svijet što misle razni ministri o Petru i o Pavlu; kako će ovaj pasti, kako će ovaj doći na vladu; kako je koalicija dobila pouzdanje ovog ili onog vladodržca; kako je onaj ili ovaj pao u nemilost; kako je koji državni odvjetnik pristan; kako su bečki krugovi pali u naručaj koaliciji nakon Friedjungovog procesa i slična. Ali nitko nije ni sanjao o tom, da je snaga svake stranke u narodu i da jedini on može uzdržati stranke i preko njih svoje ciljeve izvoštiti.

I koalicija u Banovini bijaše u svom djelovanju njeka vrst oligarhije, pa kako je bila vezana i upućena na magjarsku oligarhiju, tako je osudjena da sliedi i njen udes. Samo s tom razlikom, da oligarhija u Ugarskoj ima i u sebi dosta snage, a ima ju i u magjarskom društvu, dočim naša nema te snage u sebi, a u narodu je nije znala naći.

A koliko se nije nije moglo u ovo nekoliko godina borbe učiniti! I to još u okolnostima u kojima se bilo. Nu za to imala se voditi borba na domaćem tlu, a ne očekivati milost iz ruku magjarskih ministara.

Pa napokon i položiti izpit pred porotom

u Beču, gdje se svečano tvrdilo, kako se je vjerno nagodbi i današnjem poretku, nije koaliciji ništa pomogao, a nije ni mogao pomoći, jer, kako danas stvari stoje i kako su one od koalicije bile vodjene, zavisit sve od razvitka u Magjarskoj. Ni korak jedan nije se od koalicije učinio, da bi stvari naše barem za čas mogle biti nezavisne od onih u Ugarskoj. A bilo je prilike za to i sa pravaške strane, bilo je i političaja veoma ozbiljnih i stvarnih.

A sve se osujetilo sa razloga što koalicija nije znala ili nije htjela znati nego samo za milost vladodržaca u Pešti.

„Sada ima narod da plaća račun te „aktuelne“ i „realne“ politike, a taj račun nemože se drugačije izplatiti nego da dodju na vladu u Banovini, oni koji će se prilagoditi stišavanju krize: magjarsku.“

Ovo je u našoj novijoj povjesti treća lekcija našem narodu kuda vodi nagodbenjačka politika, i do čega ga dovode ljudi, koji se neće da drže hrvatstva, narodne svoje snage, nego računaju sa ulagivanjem raznim vladam u Pešti.

Nego dođi će i Khuen i proći će. Dolazi i god. 1913. i god 1917., kad se imadu obnovljati temelji današnjeg sustava.

Današnji sustav neće biti ni sa Khuenom ustaljen, jer stalnost sustava zavisit od zadovoljstva naroda. A narod se mogu za čas prilagoditi, ali trajno oni ne mogu ovom sustavu podležti, ni s njim biti zadovoljni.

Za to rješene današnjih kriza nije posao današnjih dana nego onih kad se budu preuredjivali odnošaji današnjeg sustava u monarhiji.

A odnošaji hrvatskog naroda može uređiti samo narod sam, i ne današnjom nagodnom i milošću magjarskih ministara, nego borboni u duhu programa stranke prava.

To je jedina borba koja bi mogla imati uspjeha, jer svoju silu postavlja u pravo i u snagu naroda, a u tom slučaju, mogla us se oslanjati i na pomoć koja bi joj došla od svih ostalih naroda, koji također traže promjenu današnjeg nepravednog sustava.

Stišavanje kriza u ovoj monarhiji može uspjevati samo za čas, ali dok se sustav ne promieni, nema ni pravog mira ni pravog napredka.

Liferacijske zastupničke. U zadnjem smo broju donieli vest, da je zast. Biankini dobio bez natječaja od financijske vlasti tiskanje prevoda knjige „Cassa-Vorschriften“, u kojoj su sadržane sve odredbe što zasjecaju u državnu blagajničku struku. To je dosta konkretno.

„N. L.“ na to odgovara, kao da smo se mi izrazili o neka kojoj omašnoj knjizi, u kojoj bi bile sadržane neke financijske odredbe, te, ne spominjuć dakle o kojoj se knjizi radi veli:

„U srpnju g. 1908. sa strane financijske vlasti bilo je ponudjeno raznim štamparijama u Zadru, da podnesu ponude za štampanje ove knjige. Najpovoljnija je ponuda bila štamparije „Nar. Lista“ i za to je njoj bila povjerena radnja, ali stopro u studenom g. 1909. Pošto su se kroz ovo vrijeme od preko godine dana

promienile prilike, naša je štamparija izjavila se uz ove uvjete više ne može primiti iste ove knjige, nego traži druge. Odgovora joj primila.

Svakako, da senzacija bude još veća, menut ćemo, da se radi o knjizi od 300 nica! I mi prepuštamo javnosti sud...“

„I mi prepuštamo javnosti sud...“ Za konstatiramo da javnog natječaja nije bilo; da mi naznačili, o kojoj se knjizi radi, dočim „N. L.“ premućava; da mi nismo rekli ima stranica ta knjiga, što je inače za sen sporedna stvar, kad smo konkretno naznačili; da „N. L.“ ne kaže, a to bi o najbolje da znade, koja mu je financijska povjerila štampanje knjige; da on ne nam je štamparijam „ponudjeno“ da u nudi“ kad je dobro upućen u tajne te ske vlasti glede visine ponuda mogao znati, ili bi bar mogao kazati, koje su rije u Zadru učinile „ponude“ nepovoljnije.

Primamo pak na znanje, da je št. zast. Biankinia tražila od financijske vlasti uvjete i da čeka odgovor.

Kad bi istina bilo, da se je financija u srpnju 1908. obratila za ponude, raznim, nakon jedne godine i po ne mogla nika takove ponude vežu, jer svak za prilike kroz to vrijeme mogu promieniti, kove ponude padaju po sebi. Liferacija visna od ponuda povjerena jedino tisk. kina u novembru 1909., to „N. L.“ pri što priznaje da stavlja druge uvjete prav. ponudjenim od financijske vlasti da čeka o (Zastor pada.)

Političke vesti.

Sabor u Zadru. U ponedjeljak dn. mj. na 10 s. u jutro naš će sabor svoje zasjedanje. Na dnevnom je redu naeste sjednice: Predračun za g. 1910. jinske zaklade; prvo čitanje zakonske o oprostu novih kuća od obćinskog pravo čitanje sliedećih predloga: Trestni nastavom jeziku javnih i privatnih puč. Prodana o hrv. školi u Zadru, i §. 35. šk. reda, o obćem pravu glasa za s. bore, o oprostu poštarine u sirotinjsk. s. s. i o osnovanju lučkog izloženstva kojim mjestima; Trumbiča o reformi i pravilnika za obćine kraljevine Dalmacija o stipendijama za pohadjaće zanatlijske i umjetničke škole u Splitu; š. a. o magazi soli u Veležnici; D. bezkamatnom protufilokseričnom zav. vića o trgovačkom ugovoru sa Crnom Srbijom, o promicanju industrije, o u. podmorških naslaga kod Broza i o. brodu; Radić o slobodnom prenašanju otocima Braču, Hvaru i Visu; Lupisa. guranju pomoraca, o novom emigracion. konu i o austro-ugarskim konsulatima

Madjari spram trializma. Uslie. Bosne pojavila se u Austriji misao

Povjestne crtice iz hrvatske prošlosti Šibenika.

19. Templarci u Šibeniku.

O Vranskom prioratu, sielu templarskih vitezova, pisao je nazad tristo godina Šibenčanin Ivan Tomko Marnavić, glasovit i naobražen povjestničar za onih doba, kao što vruci domorođac Hrvat. Naslov mu je razprave: „Discorso del Priorato della Vrana“ (1609.) koja ostade neobjelodanjena, a rukopis nalazi se u knjižnici njemačkih vitezova u Beču. — Tu razpravu posvetio je Marnavić svomu zemljaku: „Presvjetlom gospodinu i zaštitniku Franji Antunu Bertuciju najvrjednijemu, (kako ga on smatrao) prioru Vranskomu“.

U posveti kaže Marnavić, da je to djelce sastavio po Bertucijevom nalogu. On se latio radaje velikom gorljivošću (avidita) samo da zadovolji njegovoj želji. Bojeći se, da mu nedosadi sa svojim črkarijom, moli ga, neka ga izpriča ako radnjom ne bude zadovoljan. Navodi

kao uzrok nedotjeranog svoga djetca nestašicu slobodnih časova, jer da je zabavljen pišući o raznim javnim poslovima. K tomu spremao se podjedno na polazak iz Rima kući. Uzprkos želji Bertucijevoj nije nikako mogao sakupiti bolje podatke, jer nemogaše razviditi sve potrebite arhive, od kojih bijaše odviše udaljen. Izvija se nadalje glede loša pisanja na jeziku talijanskom, kojemu da nije podpunoma vješt. Priznaje, da ne običaje pisati ni misliti talijanski, pošto, veli, služim se većom stranom hrvatskim jezikom kao materinskim“.

Ako itko to je Marnavić najbolje i najobširnije mogao pisati o Šibenskim templarima, i njemu je najzgodnije bilo sabrati i u Rima i u Šibeniku odnosnih izprava, ipak Marnavić nezna nam ništa više kazati negoli se je i prije njega znalo i pisalo, po tomu valja nam zaključiti, da templarci u Šibeniku nisu igrali nikakvu gradsku ulogu, nit razvijali ikakvu vladalacku moć, i da jih je stari vuk Đemaldo Kačić jednaki bio prevario, jer šibenčani nepopustljivo braniše svoju slobodu i neodvisnost, tako da Templarci ne dođoše nitli do uživanja dohodaka grada Šibenika, a kamoli do gospodstva i vladanja nad istim.

Kao povjestna uspomena Šibenskih Templarica ostala nam je poslanica pape Aleksandra IV. od god. 1255. upravljena zadarskomu nadbiskupu i opatu sv. Krševana u istom gradu. Iz te poslanice doznajemo, da su se Meštar i Braća templarskoga reda za Ugarsku i Hrvatsku, (per Slavoniam) bili potužili papi, kako se gradjani i pučani Šibenika bijahu uzbunili protivu njima, otehl im tvrdju u kojoj stanovaše, i razorili im utvrde i obrane, i da ih podništvo ne htjedose priznavati za svoje gospodare, premda jim je ugarski kralj Andrija dao Šibenik u zamjenu za Klis, i uz Šibenik sve njegove pripadštine, i prem da Bela sin kralja Andrije bio im tu promjenu i darovštinu potvrdio svojom kraljskom oblašću. Papa zato naredjuje spomenutomu nadbiskupu i opatu da vode istragu protivu tomu, te budeli dokazano da je tužba Templaraca pravedna i istinita, da najobzbiljnije napomenu šibenčanima,

neka povrate Templarcima oteto, ponapri učinjene istim, podmire danak i prinose im se pokore njihovom vladanju i gospod. slučaju pako da se šibenčani nebi pokor. pinaj naredbi, nadbiskup i opat bili su, ovu da ih javno izobče.

U poslanici nije rečeno da su šiben. zoriili Kašteo, nego da su ga silom oteli templarcima „castrum ipsum templar. pantes“, i da su razorili one utvrde, koje su templarci bili po sebi podig istoga Kašela za koju sigurnost i jaču iztjerajvi iz Kašela Templarce šibenčane više u nj svoju narodnu gradsku posadu.

Nemamo nikakvih suvremenih, kojih bismo mogli zaključiti da su se pokorili papinoj naredbi kao što ni dokaza da su zato izobčeni. Ako pak kasniju predaju rek bi da su se Templar. benčani nagodili tim, što su jim grad. pili bili jedno mjesto van gradskih u tu sagrade sebi prebivalište. — Šibenčani

osno o preustroju monarhije, kojemu je izrazio Henrik Hanau sa svojim poznatim povodom. Po toj karti imale bi da sačinjavaju "ilirsko kraljevstvo" ove zemlje; Hrvatska, Bosna, Dalmacija, Rieka, Istra, Kranjska, južni Koruška i Stajerske do Drave, Trst, Gorica, Rijeka, Madjarska bi mjesto Hrvatske i Rieke dobili kao odštetu poljski dio Šteške, južni Bukovinu, Madjarski su, dakako, protiv nove ustali, a sad je među Hrvatima dobro poznat prof. Dr. Rudolf Havass, na ustak sa izdao "Državno-pravni zemljovid ugarskog kraljevstva". Uz taj zemljovid dao je autor komentar na madj., hrvatskom i francuskom jeziku, u kom proglašuje trializam nesmislen, na da Madjari neće nikad pristati, jer da krunu ugarske svete kruno, Bosna sama da je držana na temelju prava ugarske kruno. Na Madjari ne reflektiraju, već zato što im to mnijenje želi uzpostaviti Poljske. Svoju kartu načuje Havass izljevom povijesničke prošlosti, živih zakona i geografske suvislosti, prema mu izvodi, da su "sastavni dijelovi ugarskog kraljevstva: Madjarska, Hrvatska, Slavonija i Dalmacija, Rieka s Kotarom te Bosna i Hercegovina, Kvarnerski otoci pripojeni su Dalmaciji, su do početka 19. stoljeća njoj i pripadali, te Austrija samovoljno od Dalmacije odtrgavavasa povlači doduše demarkaciju između Madjarske i hrvatskih zemalja, nu na način, kako su razstavljene hrvatske polovice između sebe. O državno-pravnom položaju tvorbe "ugarskog kraljevstva" ne govori madjarski patriota ništa.

Saborski izbori u Hrvatskoj. Sudovi u koji i Slavoniji dobili su nalog, da za tri pošalju državnim odjelnim popis svih osoba koje su godine 1907., 1908. i 1909. bile 400—468 kaz. zakona radi difamirajućih i šajka kažnjivi. Po tome zaključuje hrvatsko saveto, da su saborski izbori na domaku.

Banovanje Ruchovu navelo se na 8. o. godine. Cielo to vrijeme vlada Rauchava i troši novac bez odobrenja sabora. Nje prestano, od prvoga dana, kad je na banku stolicu, naviešta njegov pad, i se i sad dobro drži.

Sastanak francuske komore. Sastala se ta komora, koja je jednoglasno ponovno izabrala Brissona za predsjednika. Na dnevnom proračunsku debatu i razpravljanje o radnjama. Kako se saznaje, komora će ovog zasjedanja osobito baviti sa huškavoj vode nekog Vatikanu bliži krugovi republike Francezke.

Engleski parlament. Dne 10. o. m. je ući sabor i formalno raspusten. Izborna se borba već dulje vremena vodi s velikom int. Novi parlament, za koji će uskoro izbori, sastat će se već 15. februara kako bija.

Situacija u Grčkoj. Radi zadnjih događaja ni i na Kreti vlada na grčkom kraljevskom veljka zabrinutost za sudbinu grčkog priet. Ta zabrinutost je tim veća, što prieti na anarkija u Grčkoj poradi nesuglasica ičkoj ligi. Misli se, da Grčka stoji pred kakove još nije bilo.

Američki predlog u Mandžuriji. Inicijativa amerike glede mandžurske željeznice prije u Berlinu povoljno. Njemačka vidi u gu Amerike novu potvrdu princa otvorenih koji sačinjava za Njemačku temelj njene azijske politike. A ni druge se vlasti ne prema biti američkoga predloga neprijateljuditum o pojedinostima i provedbi amega predloga nijesu se još izmijenila mnijenja u Amerike i ostalih vlasti. U Rusiji se ovaj predloga sa stanovništva, da praktički provediv.

ra (1644. † 1709.) koji je uživao za svojeg mimogredno bude rečeno, ne samo u Sibiru, već i u Zadru, gdje se je bio nastanio, ikoštovanje i uvaženo kao govornik i spisak mu to svjedoči nadgrobnim napis pred mu sv. Lovre u samostanskoj istoimenoj MM. PP. OO. Franjevača u Šibeniku — godine 1659. nadograđujući se crkva sv. u Šibeniku, koja bijaše jednog zakloništa pariskih vitezova, kako nam svjedoče iske (de carte), i zidovi na kojim se danas vide i grbovi reda (te insegue della religione), niču se temelji velike kapele, koja tom priude povećana, najdijše radnici na duobnicu, u kojoj najdiše ljudsko tielo još nuto sa odjećom i znakom reda (Templari) ali netom ga se dotaknuše sve se razpepeo".

Na prilika da je Fondra to vidio svojim imama, kad mu je bilo 15 god. ili da su kazivali očeviti svjedoci. Nevalja uz to aviti da je početkom XIV. vjeka, dakle

Khuen — ministar predsjednik.

Zadnje je senzacija da je ministar predsjednik Lukacs povratio povjerenju mu nisiuju u kraljevske ruke, te predložio kralju, da sastav kabineta povjeri grofu Khuenu Hedervaryu. Kralj je prihvatio Lukacsev predlog i grofu Khuenu je povjerio sastav kabineta.

Do ovoga je došlo ponajglavnije radi neiskrenog postupanja Wekerlova i kooperirajućih stranaka. Lukacs je već dugo vodio pregovore sa Justhovom strankom. To je Wekerle opazio, te da Lukacsu bolje podkopa, predloži ga kralju sebi za nasljednika. U konferenciji, koju je Lukacs imao sa vodjama kooperirajućih stranaka ovi su direktno prevarili Lukacsu. Obećali su mu dvomjesečni indemitet, da mu ga kašnje uzkrate. Wekerle je mislio, sada, kada će Lukacs doći neobavljena posla u Beč, da će kralj ponovno pozvati njega. No u tome se prevario. Beč kao da je odlučio riješiti ovu krizu bez Wekerla, dapače i protiv njemu. To je Lukacs na uzdarje Wekerlu izposlovao od kralja.

Sami pak događaji zadnjih dana razvijali su se kako sliedi: Nekidan primljen je grof Khuen Hedervary od kralja u audienciju. Njegova je audiencija trajala preko jednog sata. Iza svoje audiencije izjavio je grof Khuen, da mu je kralj povjerio sastav kabineta. Posle toga grof Khuen imao je konferenciju sa Lukacsem. Posle toga je Lukacs ponovno primljen u audienciju, gdje je formalno povratio svoju misiju u kraljeve ruke. Kralj je zahvalio Lukacsu na njegovom trudu i nastojanju. Lukacs će po svoj prilici u Khuenovom kabinetu zadržati ministarstvo financija. — Grof Khuen prije svog polaska u Peštu, konferirao je sa ministrom vanjskih posala grofom Aehrenthalom.

O namjerama grofa Khuenta ne zna još nitko ništa pozitivno. Jedino iz izvaje grofa Khuenta, koju je dao izvjestitelju „A Napa“, može se zaključiti, da grof Khuen ima obširne i velike punomoći. Khuen ima vlast i za razpust sabora i za provedbu novih izbora. Njegov će program sačinjavati i izbornu reformu. Grof Khuen je rekao, da je ovo posljednja akcija, koja se poduzimlje za rješavanje krize. Grof Khuen je rekao nadalje, da će za 2—3 dana svršiti sastav kabineta. Sastaviti će dvie do tri ministarske listine, da kralj može birati.

O osobama budućih ministara ne može se ništa kazati, o tome vlada podupuna disorientiranost. Stalno je samo to, da će grof Khuen preuzeti osim predsjedništva i ministarstvo unutarnjih posala. Lukacs bi imao preuzeti financije. Još se spominje i bivši liberalni ministar trgovine Hieronimy, s kojim je Khuen u posljednje vrijeme mnogo konferirao. Osim ovih ne spominje se još niti jedno lice. Govori se samo to, da bi grof Khuen preuzeo provizorno i vodjenje hrvatskoga ministarstva.

Prvi korak designiranog ministra predsjednika grofa Khuenta bio je taj, da je upravo ekspresni brozjav na grofa Stjepana Tiszu. Khuen moli Tiszu, neka bi se još danas našao u Pešti, jer da želi s njim odmah konferirati. Misli se, da će grof Khuen konferirati sa Tiszom glede političara, koje će uzeti iz liberalne stranke za sastav svog kabineta. Poznato je naime, da je u svoje vrijeme grof Tisza već unapred osudio sve one liberalce, koji bi htjeli da u ovo doba preuzmu bilo kakovu misiju. Pošto pak grof Tisza ima veliki upliv na stare liberalce, to se ova konferencija očekuje sa velikom napetošću.

Čim grof Khuen sastavi ministarstvo, on će stupiti u pregovore sa svim strankama za razplet krize, pa i sa Justhovom strankom. Dapače se govori, da već predstoji i druga Justhov audiencija kod kralja. Tada će grof Khuen dati sazvati sabor, razviti će svoj program i

odma iza ukinuća Templaraca stajalo u istoj crkvi Društvo Bičevnika (Compagnia dei Flagellanti) koje je trajalo sve dok ga neukine papa Klement VI. god. 1349. Člunovi tog društva nosili su osobitu odjeću (abit) i obilježja s kojima bi se i ukopavali, te zato nije nevjerojatno, da je iznadjeno tielo bilo od kojega od tih družinara, koga su tadašnji šibenčani cijenili da je bio Templarac. To ipak nije uništio povjestnu činjenicu, da su kod stare crkve sv. Spasa stanovali šibenski Templarci, ako je istina kako kaže Fondra, da je već za njegovih doba bilo pisanih dokaza, i uklesanih grbova reda, koji bi se možda mogli i danas otkriti izpod klačnoga liepa crkve ili manastira.

Druga je pak gradska predaja, da su Templarci stanovali u takozvanoj Pelegrinovoj paćaci koja se ukusno i veličanstveno diže nad četiri bunara. Za tu kuću imademo pisanih uspomena još prije XV. vjeka. Većina te zgrade diže sa na visokim i izprikrizanim boltama, a srednji se dio iste oslanja o četveroglasti stupac, koji

zatražili će indemitet. Više je nego sigurno, da će mu indemitet biti uzkracen, a on će zatim raspustiti sabor i provesti nove izbore. Misli se, da će novi izbori biti u mjesecu ožujku ove godine.

Ribarski Savez za Dalmaciju.

U četvrtak 13. tek. mj. obdržao se u obćinskoj vijećnici Splitsa sastanak za osnutak „Ribarskog Saveza“ za Dalmaciju. Inicijativa je pododbora ljubljanske „Zadružne Sveze“ u Splitu. Na skupštini bijahu zastupani razni krajevi čitave pokrajine, a i mnoge zanimane obćine, pa dakako i naša — šibenska. Bio je prisutan i ribarski nadzornik g. Lorini te predstavnik splitskog lučkog poglavarstva g. Wurdack. Predsjedao je sastanku g. Jan. Vrsalović. Zapisničar g. F. Ž. Donadini.

Nakon pozdravnog govora predsjednika skupštine i izvješća ribarskog nadzornika g. Lorinisa, prešlo se na čitanje pravilnika „Ribarskog Saveza“, koji bi jednodušno primljen. Sjediste mu je u Splitu.

Sledio je sporazumno izbor uprave i nadzornog odbora „Ribarskog Saveza“.

U upravu izabrano je 9 članova: 1. Prof. Ivan Benzon — Split, predsjednik; 2. Ivo Martinis — Komiza, podpredsjednik. A kao članovi: 3. Don. Mate Brusić — Novalja; 4. Vicko Senjanović — Split; 5. Šime Lakoš — Prvić Luka; 6. Petar Orepić — Dubrovnik; 6. Janislav Vrsalović — Selca; 8. Toma Pasković, načelnik — Muo, Boka Kotorska; 9. Ermenegildo Matulić — Opuzen.

U nadzorni odbor: 1. Niko Marangunić, načelnik — Milna, predsjednik, 2. Pavao Roca — Vodice, podpredsjednik. Članovi: 3. Šime Žurić — Betina; 4. Petar Grgić — Vranjica; 5. Jure Perasović — Stobreč.

Medju pojediniim tačkama govorili su gg. Vrsalović, Don Brusić, Bliško upravitelj obćine Gradac u Primorju, prof. Benzon, Pavao Roca, Leopold Čaće i Hanza.

Sastanak trajao je preko 4 sata, od 9 jutra do 1 i pol poslie podne.

Ljudi se razišli puni nade da će „Ribarski Savez“ barem djelomično otrti suzu, koju dnevno vladajući režim svojom dosadašnjom nepravdom najbolje biednom ribaru na oko nagoni.

Teško je, ali do ovoga se doći mora.

Jeli opravdano presušivanje.

Rekli smo u zadnjem broju, da vlada je pozvana, a i dužna, da nam bare i moćare presuši i na tu njzinu dužnost naše narodno zastupstvo treba da ju upozori, pošto je to stari dug naprama našoj zemlji, sa još zastarjelu kamatom. Mi mora da promienimo sasna našu gospodarsku politiku i da lieka svim našim gospodarskim nevoljama tražimo ne u Zadru, nego u Beču. Tko piše ove redke pozna sve dobre namjere današnjih ljudi, ali koja korist, kad njihove namjere ne nalaze odaziva — naprosto govoreći Beč im se izsmiehava. Politika mrvica upostavila je našu zemlju, te je već skrajno vrijeme da ona prestane. Politika mrvica koristila je ovdje ondje pojedincu, dok je obće govoreći narodu bila na štetu.

Rieči nadzornika Zottia, koje smo donieli u zadnjem broju, a koje danas opet ponavljamo: *Mislím da se nebi tako lako našla naobražena i napućena zemlja, koja kao Dalmacija imade toliko moćvara i toliko trpi od kužnoga zraka, za nas su žalosna i pregorka istina i to da nam knžni zrak ruši, mlohavi i ubija biednog težaka u mnogim selima, te koji u 40 godini već ostario, a sklapa za uvijek svoje oči iza kako je živio u neprestanoj borbi sa najokorielijem groznicom.* Ovo mora dobro da upamti svaki sin ove zemlje i mora svaki javni

se izličie sa svoje veličanstvene i uprav začudne gradjevine ukusnosti. Povrh ulaznih vrata k četirí bunarima bie je afresk, predstavljajuć sliku Majke Božje između dva sveta. Danas je taj afresk zamazan klakom, pravi varvarizam onih koji se cijenili da vriedi više od afreska izlizani napis — „Pozzi Comunali“. — Cienimo uputno spomenuti, da će do skoro stignuti iz Beča stručnjak-umjetnik koji će nastaviti s odkrivanjem krasnih afreska u Novoj Crkvi. Tom prigodom najbolje i najzgodnije bi bilo, da se dade otkriti i osvjetli afresk Pelegrinove palače i još drugih sličnih afreski, koji su jednog ukrasivali ínadvratne lukove ne samo starih naših gradskih crkava, već i plemićkih palača.

Četveroglasti stupac koji smo više spomenuli, na licu okrenutom prama ulici nosi križ za čovjeka visok, izduben na istomu, a ta udubina je nadopunjena uglađenim crjenim mramorom. I o tomu stupcu i o tomu križicu predaja kaže, da su služili kao mjesto utočišća.

U srednjem vijeku obostojala je za razboj-

čovjek u Dalmaciji da ovom jadu i ovoj nevolji traži lieka, a lieka je naći samo onda, ako vlada svojski se zauzme, te ne škrtareći kao do sada, već odvažno sustavno stane raditi oko saniranja blatija i moćvara. Reći će nam se, da vlada, a i zemaljski odbor, recimo zemlja, svake godine učine nešto u tom pogledu. Ne protivimo se. To je istina, ali istina je i to, da je ovaj rad mlašan, da je ovaj rad sitan i izgleda, da se provadja tako tek za nevolju, više da se dojde u susret pojedincu, nego da ima jednu obću korist.

Nas je u duši zabolilo, kad smo čuli, da vladin čovjek nam kaže, da se nije moglo ozbiljno uzeti u pretres presušenje „Morinja“ jer da troškovi bi iznosili puno više, nego li to zahtjeva broj pučanstva koje strada. Da je dočitui gospodin uzeo popis pučanstva naše okolice bio bi našao, da od Jadrovačkih Morinja strada ništa manje od 13 sela, a ukupnim brojem od preko 5000 stanovnika. Da u ovim selima živi 5000 pasa ili konja, mi mislimo, da bi bilo vriedno i s humanitarnog pogleda, da im se posveti briga i da se ne pusti živine stradati od najužasnije bolesti. Kad ove Jadrovačke Morinje ne bi bile legio svih nevolja okolnog pučanstva bila bi dužnost jedne na predne vlade, koja pojmi što hoće reći pribavljati rodu zemlju, da nam „Morinje“ presuši, jer bi se tu dobilo toliko prostorno zemljište, sposobno za svaku kulturu, da bi na njem moglo živiti više stotina obitelji, koje su zarazom filokseze ostale bez i ciglog panja, te pale na prosjački štap.

Kao što su „Morinje“ nevolja i jad okolnog pučanstva, tako su više manje i sva naša blatija i baruštine, koje presušene i uređene dale bi nam do 14.000 hektara najboljega zemljišta za svaku kulturu. Kad pak pomislimo na vriednost ovog zemljišta, pak se obazremo na stradajuće pučanstvo, te zavirmo u budućnost, nas trzavica spopadne nad samom pomišlju, kako može biti čovjeka ne gospodarski naobražena, ma u obće kako mu drago, a da ne vidi, da trošak od 600.000 K što ga ove radnje iziskivaju skroz je opravdan, kao što je opravdano, da čovjek za življenje mora da jede.

S ovog razloga mi se nadamo, da će naši narodni predstavnici znati uprieti ondje gdje treba, da neće popustiti sve dotle dok ne popucaju uzice, koje čvrsto svezaše bečku kesu.

Što je nama raditi po tom.

Nije dosta, da nam vlada prisuši bare i moćare, već moramo nastojati, da jednom radnja izvršena nepostane vladina svojina, kao što je na žalost Vrana. Kad bi se ovo imalo zbiti, tada valjaj male bi koristi u poljedjelskom pogledu bilo narodu. Narod doduše bi se spasio od zaraznih bolesti, ali se ne bi ekonomski podigao. Želi li vlada dobro narodu, ona mora u prvom redu nastojati da narod oslobodi iz ruku „gospodara“, a pošto je i ona „gospodar“ dosta prostrana zemljišta, pod ovim, ili onim imenom kao i Vrane, to je njzina sveta dužnost, da ona prva pokaže pravi put k rješenu kmetskog pitanja i da zbaci sa sebe onaj prezirni pridjev „gospodar“ a da liepo Vranu podieli u naokolo siromašnom pučanstvu uz obvezu racionalnog obradivanja bez prava prodaje ili trajna zaloga ma bud komu.

Dok težak ne bude svoj i od svoga na svome gospodar ne ćemo moći reći, da smo gospodarski napredni, jer obezba ma kako malena bila, ubija u radu i poletu svakoga, a najskoli težaka.

Kad bi Bog nadahnio one, kojima je povjerenja sudbina naša, pa kad bi oni uvidili, da je pravo što mi od njih tražimo, pak nam recimo kroz rok od 5—10 godina dana pružili rodne tustulje iz prosušeni blatija, moćvara i vododerina prostor od 14.000 hektara površine, kako bi to bila liepa jabuka u ovom pe-

nika, ubojice, pa za sve zločince u obće, neka zakonska povlastica, a ta sastojala je u tomu, da kad bi naružena vlast išla u potjeru za zločincima, da ih ili smakne ili uhapsi ako bi tim pošlo za rukom da se bježeći zaklone u kakovu crkvi ili da se dotaknu stanovitoga mjesta tih zgrada, tada ljudi zakona nisu smjeli u njih više dirati ili ih zlostaviti na nijedan način. Ta su se njzine zato zvala „utočišća“ a zločinac koji bi se u njih sklonio ili ih se dotakao uživao bi tako rečeno — „pravo utočišća“.

Između mnogobrojnih povlastica udjeljenih od pape i kralja Templarcima bila je i ta, da su njihovi manastiri crkve, dapače neki stanoviti dijelovi tih zgrada uživali „pravo utočišća“. Ako se spomenuti stupac služio za utočišće, tada bi se tim podkriepila predaja da su Templarci tu stanovali.

(Nastavak sledi).

riju, ali...
na žalost zapuštenom, Europe. Ko-
ne bi se moglo ovdje naseliti, ko-
stotina obitelji spasiti od biede
danas čame, a druga su na putu
da prve slave.

Evo i
nda polja roda vjersijskom zavodu,
dvoavnice za rod poljodjeljskih zaj-
povane. Dve dvie plemenite udojke, koje su
napredku našeg pučanstva sve do danas nisu
postigle svoju plemenitu svrhu, a to sve radi
toga, što su dolazile u susret većim dielom,
da narod oslobode iz ruku kumatika, a da
najmanje drugim putem mi budu od koristi u
njegovu gospodarskom napredku.

Završna.

U ovo malo rieči prikupili smo i rekli
samo ono što nam je na duši i to obzirom na
gospodarsku krizu, koja nam pokrajnju čeka.
Rekli smo svoju bezobzirno, ako smo upotre-
bili i koju oštru, to je stoga, jer nas peče i
jer narod ljubimo. Ne ljubimo pojedinca, nego
cijel narod naš, pa ma živio u bogatiji palači,
ili najprostij seoskoj kolibici, štao on grad-
skim ulicama, ili se penjao uz hridi; hranio se
i nosio gospodski ili jeo sirak i ogrnuo se si-
njaveom.

Za ovaj narod mi tražimo, da vlada učini
ono, što učiniti mora i što je njezina sveta
dužnost, jer on sam ovo izvesti nemože.

Ovo nisu nikakovi ideali, prem i ovi u
ideji pravčnosti nisu u nijednom drugom
narodu razvijeni, kao u našem. Ovu pravčnost
mi tražimo. Nas trud ne plaši, mi se rada ne
bojimo, a pripravni smo sa svakim životu u
miru i skladu, kako da dostignemo naše ekono-
msko preporodjenje i narodno blagostanje,
jer ako ikome, to su nama vazda na umu, a
kad su nama morale bi biti i onima, kojima je
naša sudbina povjerenja, rieči Sudačica:
Što se trudom svladat ne da?...
Što se sklalom ne da stići?...
Trudom, sklalom — i planinu
Moć je svladat, moć je dići.
Tko za posla na prijanja
I Bog slabo pomaže mu;
A bez sklada — i kraj rada
Napredak je spor u svemu...

iz grada i okolice.

Zlarińska C. K. Pošta. Pišu nam iz
Zlarina, im zadnjih 4-5 brojeva „Hrvatske
Rieči“ nisu prispjela. Nijedan naš predbrojnik
ih brojeva nije primio. To nas je začudilo,
pa nakon što smo svojim očima vidili, da se
naš list odavle redovito u Zlarin oprema, ali
da se uza sve to ne dieli našim predbrojnicim,
uvjerili smo se da se naš list na zlarinskoj
pošti obustavlja. Pitamo **c. k. upravu
pošta**: jeli to dozvoljeno? Je li to
može proći nekažnjeno?

Skupština za željeznice u Spletu. Na
naš članak spljetska „Sloboda“ odgovara posve
neobzirlno te izkrivljuje smisao onoga što smo
mi pisali. Naravno, drugačije nije ni moguće
da odgovara, pa nam time prišteduju trud da
se ponovno na tu stvar povrćamo. Može biti
da bude jeli, za to vremena, ali teško radi
„Slobode“, sada ju puštamo da uživa u skup-
štini.

Dr. Orgo Bogić liečnik oduputovao je u
naukovne medicinske svrhe u Grac, te će se
tamo zadržati koji mjesec.

Za družbu sv. Ćirila i Metoda, darovao
je Josip Lovrić iz Knina 5 K, da počasti uspom-
enu pk. Danke Bogdanović rođene Truden
u Trstu.

Zakonika osnova o oprostov novih kuća
od obćinskog prireza dolazi u prvom čitanju
na dnevi na sjednice sabora u Zadru dne
17. l. m. Moć nam je ovo zabilježiti, tim više
što se je i naša občina, na prvu u Dal-
maciji, god. 1906 preko obć. vieća izrazila po-
sebnim zahtjevom u prilog ovakovog oprosta.
Nadati se je da će se sada ovaj oprost kori-
stati za rasvjetl građevni naših gradova, utvrditi
zakonomadni putem i tim da će se doskora
moći opaziti vidljivi uspjesi te olakšice.

Pokrajinski Savez za promicanje sa-
obračaja stranca u Dalmaciji ima svoju sjednicu
na Namjenskom u Zadru dne 20. o. m. na
večer.

Srećno za lutriju prigodom Sokolskog
plesu od 22. l. m. već se razpačavaju. Milo
nam je napred, kako doznasmo, da ih se ove
godine više od igda traži, tako da će trebati
odstupati od koj seriji.

Amerikanskih loza moć će ovih dana
dobiti naš gradari kod ureda filokseričnog
nadzornika, koji će razpolagati ove godine
velikom brojem ovih loza, koje su u
kom istih od raznih vrsta. O
tome će se saznati i napose vinogradari
po odlomcima sa strane naše občine. Prama
tome ove loze ne treba se svietu za loze
obračati, već ravno kod ureda filok-

seričnog nadzorništa, kojemu je glavarom gosp.
Vjekoslav prof. Štrekelj.

Kretanje u luci kroz god. 1909. Kroz
prošlu godinu ušlo je u Šibensku luku parobro-
da: Austro-ugarska zastave 3563, (tonelaža
684690), talijanske zastave 42 (tonel. 27.051),
grčke zastave 3 (tonel. 723) engleške zastave
1 (tonel. 1763) — Ukupna tonelaža parobroda
714.227, a ukupni broj parobroda 3609. —
Jedrenjača pak ušlo je: aust. ugar. zastave 204
(tonel. 13893) turske zastave 1 (ten. 24) —
grčke zast. 4 (ton. 142) — Ukupno jedrenjača
što parobroda iznosi 4113, a sveukupna tonel.
741.066.

Lične vjesti. Zastupnici stranke prava Dr.
A. Dulibić i Dr. M. Drinković krenuše danas
u Zadar.

Za unapredjenje mliekarstva i sir-
stva na Kornatu. Da nije trudne ruke
žilavih i radišnih seljana Murtera, danas bi
Kornatsko otočje bilo divlja pustara. Tu su oni
učinili u gospodarskom pogledu sve a i više
od onoga što privatna poduzetnost, radinost i
neumorno nastojanje puka može da učini. Sad
je do vlasti, da i oni učine svoju, da svim
sredstvima promiču i unaprede ono, što su se-
ljani započeli. Sir je sa Kornata poznat i na
dalje, i vlada je više puta obećala, da će se
zauzeti za promicanje tog obrta. Dosad se na
žalost nije učinilo ništa te se je nadati, da će
novoimenovani mliekarški konsulent na namje-
stništvu obratiti pažnju na tu važnu tačku i
nastojati, da unapredi sirarstvo na Kornatu. Za
to ne može da bude zaprekom dalečina Kornata
od kraja, jer se iz Murtera u Kornat može
doći kroz 2-3 sata. Tu postoje svi uvjeti, da
se mnogo dobra i korisna učini, pa se nadamo,
da će to i uspjeli.

U pomoć ribarim u pogibelji. Na 2. t.
m. posredovanjem c. k. Lučkog Poglavarstva
u Zadru izdijelje dvie torpedače iz Šibenske
luke, da potraže razne ribarske ladje i ribare,
koji su se radi nevremena nalazili u teškoj
pogibelji na pučini i oko kornatskog otočja.
Uspjelo im je, kako čujemo, da spase dva ri-
bara iz Murtera i nekoliko Prvičkih ribara. Što
nije bilo ljudskih žrtava zafatili je hitnoj akciji
spomenutog Lučkog Poglavarstva i susretljivosti
uprave na ovdješnjem odjelu ratne mornarice.
Ne samo naši ribari nego svi, koji znadu cijeniti
sa koliko je muke i pogibelji skopčan ribariki
život, biti će harni rečenim vlastim na zauzi-
manju. Mi im pak s naše strane još preporu-
čamo, da i dalje u svakoj pogibeljnoj prigodi
priskoče u pomoć našim ribarim, koji su i
dostojni, da ih se pazi i čuva od propasti.

Dopisi.

Zaostrog.

Na 4. januara je „Zbor bogosl. mladeži“
u Zaostrogu proslavio jubilej M. P. O. Jose
Matić-Stuparića sa koncertnom akademijom.
Program je bio ovaj:

I. Dio.

1. Proslav, govori ot. Petar Grabić. 2.
„Ljubimo te naša diko“, pjeva 4, glasni muž.
zbor. 3) Mp. ot. Jozi Matić-Stupariću (spjevao
ot. P. Mišura) deklamira fra Stipan Pilipić. 4.
Slovenec in Hrvat, izvadja gusleni zbor. 5. Niže
klase u poviesti kat. crkve, čita fr. G. Cvitan-
ović 6. Ustaj! (Pavlinović — Zajc) bas-solo
(fr. St. Pilipić) uz pratnju glazbenog zbora. 7.
Non praevalebunt... deklamira fr. Krste Bulat.
8. Večernjica (Zirovnik) pjeva zbor 3. glasno.
9. Planinska, koračnica (Foerster) izvadja gusl.
zbor.

II. Dio.

10. Opomin k petju (P. Hugolin Satner)
pjeva zbor 3. glasno. 11. Kritika u Bibliji, čita
fra. Ante Gančević. 12. Dalmatinski šajkaš,
(Šrabec), izvadja gusl. zbor. 13. Našem sve-
čaru, deklamira fra. Jure Božičković. 14. Ave
maris stella (C. Kempter) bas-solo (fr. St. Pi-
lipiće) uz pratnju guslenog zbora. 15. Pozdravi,
ot. Krsto Belamarić. 16. Vienac izabranih pje-
sama, izvadja gusl. zbor. 17. Završni govor,
fra. Bože Milošević. 18. Turner March, izvadja
gusl. zbor. 19. Na straži, pjeva 4-glasni muž,
zbor i bariton-solo (fr. St. Pilipiće). Glazbom
upravlja fr. K. Odak.

Svi komadi su s najvećim uspjehom
izvršeni, a obćinstvo ostalo posve zadovoljno.
Nesmijemo mimoići osobitu pohvalu guslenog
zbora, koji uzprkos svih poteškoća, koje ta
vrst instrumenta sa sobom nosi, svoje ločke
upravo majstorski izvršio. Nek bude hvala i
čast mladim Bogoslovima, a Jubilaru Bog udie-
lio dugi viek. Živili Franjevci! — Prisustnik.

Zlariń.

(Skandali se nastavljaju.) Sve je izvela
Zlarińska plaćena lukara na nama Hrvatima, što

je mogla izvesti. Donapokon su nas u našu
kuću bili došli tući, a kad su vidili, da to ne
pomaže, našli su još jedno sredstvo, kojega se
takodjer latše. Mi se nemože stiditi izmieti na
javu to njihovo najnovije junačko djelo, a nek
se srami onaj, koji mu nosi ime oca i kuma.
U ponedjeljak u jutro dne 10. tek. mj. osvau-
nuše vrata mjestne kafane Adum zamazana ljud-
skom nečisti tako, da se nisu ni otvoriti
mogla, a još i danas onako stoji, a i ostati
će onako sve dolje, dokle barem većina oko-
lice ne vidi pošteno djelo naših „Autonomaša“.
Pa ko je drugi to mogro učiniti, nego oni,
koji su dan prije zamazali vrata mjestne pučke
škole nečisti od krave i zatvorili istim materij-
alom ruču od ključa tako da se taj dan nije
ni držala nedjeljna škola. Ovo sve radi ruka,
i ako preko svojih slugana, upravitelja naše
obćine, načelnika Šime Marina, našeg obljub-
ljenog Lučera — sina pitome Firenze — za-
dojenog velikim idejama talijanskih iredentista,
a odgojenog u onim tlesnim ulicama zlarinske
Oštrice i Gorice. Divite mu se vi gospodo
urednici „Dalmate“, „Našeg Jedinstva“, „Glasa
maloga Puka“. Na prijavu, koju je učinilo
upraviteljsko škole nije odgovorio, ali je za to
poslao brzo obćinstog p i jednika da očisti
onaj smrad. Strah ga je ipak poglavarstva, kad
se radi o školi. A na prijavu Fortunata Aduma
radi zamazanih vrata, odgovorio je, da je ob-
ćina poduzela shodne korake, a njemu kao
vlastniku zapovieda, neka očisti i otvori vrata
kafane, jer će inače na temelju jedne namje-
stništvene okružnice o obrtničkim lokalima po-
stupiti protiv njemu. Nu toga „gušta“ neće imati.
Ostaje mu još vremena, da se zastidi, ako je
moguće, kad prodje blizu onih vrata. Poglava-
rstvo za ovo sve znađe, a ipak se ne miče,
kao da stoji pisano, da naša občina može
što hoće.

Nu tko zna. Može se i naš štor Šime
prevartiti. A uza sve to još čekamo ustrpljivo,
jer nije moguće da našem poštenom svietu ne
dodija njegovo pašovanje.

Za danas dosta.

Zlarińsk Hrvat.

Makarska.

Nepristajanje brzih parobroda. Ovdje
imamo sedmičnu parobrodarsku brzu prugu od
Trsta za Dubrovnik — koji parobrodi amo do-
laze uvijek ob noć i van luke uvijek ostaju —
i tako ako bura — ili i burinac duha, bro-
dice neusudjuju se iz luke izaći prama pa
robrodu, i tako on umah napried proslidjeju
i sobom poštu nosi. — iz Splita — kad za
Makarsku ima poča, ako zapovjednik opazi, da
vrieme nije liepo neće da putnike za ovdje
prima — i tako isto i glade pošte imao bi
učiniti, jer iz Splita u petak u jutro, onaj isti
dan, na 5 sati u jutro polazi parobrod druž-
tva Dalmacije za ovdje i na 11 sati dolazi —
i tako poštu od celera mješte u subotu u jutro,
mogli bi imati dan prije. Dobro bi bilo —
da se občina kod Lloydove uprave zauzme, da
kad parobrodi neće amo doći, nek pošta u
Splitu ostane. — Dogodilo se je za tri sedmice
izasebice da parobrodi Lloydovi — proslidješe
napried, dakte mala korist, osobito za zim-
sko doba.

Popravlak nesretne naše obale. Već
od 5-6 godina naša stara obala strašno raz-
klimana i razrovana, da treba radikalno popra-
viti ju, amošnje vlasti, naime lučko odaslanstvo
i občina višekratno javiše starijoj pomorskoj
vlasti u Splitu i u Trstu — i naši listovi u
više puta iztaknuše tu nuždu i stranotu, da u
ovakom hrdjavom i žalostnom stanju nađodi
se obala, i t. d. Ali vlada nije se samo bri-
gala, niti se odvadžala na temeljiti popravlak,
nego samo na krparenje, samo da obala u
more ne propada. Nazad dvie godine ista je
naredila, da se u moru postave borovne kece
za uzdržavanje obale i potrošila je do 2000 K.
Ove godine, pošto pogibelj isto prieti, opet
borovne kece, i drugi 2000 kruna, za to uza-
ludno i smiešno krparenje. Da u jedan put po-
trošila 12.000 kruna, radnja mogla se po-
puno izvesti, da za 20 ili 30 godina nebi tre-
balo ni pare potrošiti, a ne ovako more se
reći novce u more bacati. Nek se sjete, što
naša mudra hrvatska poslovia veli: Staro krpi,
novce traži. Na ovako krparenje prosvjetljeni
se sviet čudi i smije. Sa svom ovom rabotom
isto pločnik je jako spušćen, i duge i široke
provale ziju, da se lasno nesreća može dogodi-
ti, a osobito ob noć. Još dvie rieči. Da se
obala ovako pokvarila, kako u javnim listo-
vima bilo jur rečeno, a pom. vlasti poznato,
kriv je zadnji Cavafango, glibača, što nazad
6-7 godina luku čistila, ali proti tehničnim
pravilima, tako do obale približio, da je tem-
elje iste razrovaše, te tako prouzrokovao da
obala propadne.

St. pravaš.

Iz hrvatskih zemalja.

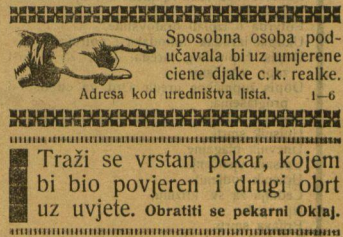
Ravnateljstvo družbe sv. Ćirila i Me-
toda za Istru primilo je nadalje sljedeće pri-
nose: Klub Ćirilo Metodskih Zidara u Zagrebu
šalje u ime prihoda za g. 1909. 1000 K. —
Gosp. Luka Roić, kr. prof. u miru u Zagrebu
sakupljenih medju svojim prijateljima i znan-
cima za novu godinu 638 K. — Zemaljski sa-
bor u Zadru u ime podpore 500 K. — Ob-
ćinsko glavarstvo Opuzen u ime podpore 100 K.
— Gosp. Juraj Garić, rav. nautičke škole u
Kotoru daruje 5 K. — Gosp. Fran Ivanšević
zast. naroda Kriko u ime dara za novu god.
100 K.

Telefonska služba bila je već zavedena
za Sarajevo-Mostar-Trebinje. Ova mjesta spo-
jena su opet po telefonu sa Tuzlom, Brčkom
i Bjelinom: A kad će u nas u Dalmaciji? —
Valjda u 21. vieku!

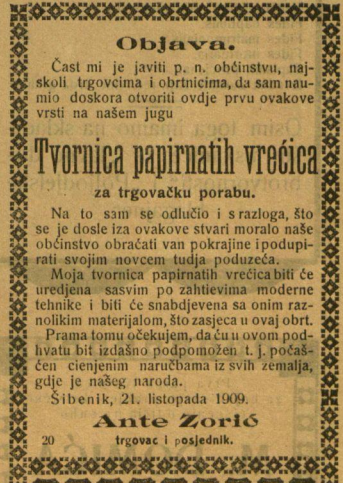
Hrvatska tiskara (Dr. Krstelj i dr.)
Vlastnik, izdavatelj i odgovorni urednik Josip Dreza.

Minlos sevom Prahu za Pranje
Kav što i ON, visi na tom Milijon
veći poznati i uvaženi kemičar industrije sapuna
gosp. Dr. C. DEITE u Berlinu, da posjeduje ve-
liko svojstvo pranja
veće od sapuna ili sode i sapuna.
bez da djeluje štetno na rublje.
Minlos ishev prah za pranje
je prema tome najbolje
sredstvo za pranje rublja; štiti laneno tkanje mo-
gućim najboljim načinem, ijetino je i daje
sjajnu bjelocin i podpunu bezmirisnost.
Zamotak od 1/2 kg. stoji samo 30 fillra.
Dobiva se u drogerijama, trgovinama kolonijalne
roba i sapuna.
Engros kod L. Minlos, Beč 1.,
Mülkerbastei 3.

Sposobna osoba pod-
učavala bi uz umjerne
ciene djake c. k. realke.
Adresa kod uredništva lista. 1-6
Traži se vrstan pekar, kojem
bi bio povjeren i drugi obrt
uz uvjete. Obratiti se pekarni Oktaj.

Objava.
Čast mi je javiti p. n. obćinstvu, naj-
skolli trgovcima i obrtnicima, da sam nau-
mo doskora otvoriti ovdje prvu ovakove
vrsti na našem juzu
Tvornica papirnatih vrećica
za trgovačku porabu.
Na to sam se odlučio s razloga, što
se je dosle iza ovakove stvari moralo naše
obćinstvo obračati van pokrajine ipodupri-
tati svojim novcem tudja poduzeća.
Moja tvornica papirnatih vrećica bit će
uređena sasvim po zahtjevima moderne
tehnike i biti će snabdjevena sa onim raz-
nolikim materijalom, što zasjeca u ovaj obrt.
Prama tomu očekujem, da u ovom pod-
hvatu bit izdašno podpomozen. I, počaš-
ćen cijenjenim naručbama iz svih zemalja,
gdje je našeg naroda.
Šibenik, 21. listopada 1909.
Ante Zorić
trgovac i posjednik.

Hrmati i Hrvaticel!
Pomozite Družbu
Sv. Ćirila i Metoda

Tiskanice

za občine i župne urede
prodaje uz vrlo jeftine cijene
Hrvatska tiskara
u Šibeniku.

Za občine:

Upisnik poljskih prekršaja.
Predračun (Predrazbroj). Odtomak.
Knjiga prihoda, Razhoda,
Tužbe.
Prijavnica za putnike.
Iskaznica poljskih prekršaja.
Mjesečni popis.
Pozi.
Prijavnica boravljenja.
Dostavnice.
Moiba.
Prijavna knjiga neaktivne momčadi.
Izbor glavara.
Dopisi.
Marvinske putnice (pašoš).
Tražbine.
Pritužbe.
Obći dnevnik blagajnice.
Platežni nalog.
Predračun (Predrazbroj) zajednice.
Svjedočba pripadnosti.
Upisnik klaonice.
Knjiga inostranaca.
Odluka imenovanja zakletog poljara.

Za župni ured:

Smrtnica ili Svjedočba smrti.
Krštenica ili Svjedočba rođenja, krštenja.
Dozvola vjenčanja.
Izvadak iz matice krštenih odnosno preminulih dječaka.
Svjedočba vjenčanja.
Upisnik priznanih.
Birovina.
Svjedočba obavljenih proglašenja.
Obavjesti iz matice krštenih, rođenih, vjenčanih itd.
Kazalo upisnika.
Zapisnik župničkog ureda.
Popis osoba sastavljajućih obitelji.
Kazalo zapisnika.
Potvrda o izplati bratovštine.
Ukupni izvadak dohodaka i potrošaka.
Dopis župničkog ureda, Ord. za oprost zapr. vjenčanja.
Dopis župničkog ureda, Ord. za otpust od proglašenja.
Dopis od župskog ureda župskom uredu.
Upisnik smrti.
Dnevnik blagajne.
Upisnik vjenčanja.
Upisnik rođenih.
Čedulja za sv. krizmu.
Izповјedi.
Prijava smrti.
Svjedočba slobode.
Nadzornništvo crkovernarstvu.
Fides baptimis.
Fides matrimonialis.
Fides mortuaria.
Zapisnik procjena.
Izvadak izostale žup. redovine kroz godinu.

Osim toga imamo na skladištu tiskanice za „Javne dobrotvornosti“ i „Poljodjelske blagajne“.

Hrvatske narodne poslovice

uredio V. J. Skarpa, cijena knjizi broširano K 5[—], a uvezano K 6[—], nabavlja se kod „Hrvatske tiskare“ u Šibeniku i u svim knjižarama.

Širite

„Hrvatsku Rieč“

Radničke knjižice

uz cijenu od 25 para nabavljaju se u „Hrvatskoj tiskari“ u Šibeniku.

Hrvatska tiskara u Šibeniku

preporučuje svoje bogato obnovljeno skladište tiskanica za občine i župne urede.
Naručbine se obavljaju brzo i tačno a cijene su vrlo umjerene.

Najmodernije posjetnice i vjenčane karte uz vrlo umjerene cijene izradjuje.

Hrvatska tiskara u Šibeniku.

Veliko skladište gotovih odijela za gospodu

Saisona 1909-1910

Pio Terzanović * Šibenik *

Javljam štovanomu građanstvu, da mi je ovih dana prišpela od jedne glasovite krojačnice velika količina gotovih odijela i kaputa za gospodu. Ova se odijela osobito odlikuju radi izvanredno elegantna kroja i umjerenosti cijena, tako da sam u mogućnosti svakom zahtjevu udovoljiti.

Preporučujući se bilježim se veleštovanjem

Pio Terzanović.

18. IX. — 18. III.

Prva parna tvornica za bojadisanje, pranje i kemičko čišćenje odjela na suho

M. DOMIĆA

Split, br. 355.

Primaju se odijela za kemičko čišćenje kao: obična, urešana, za setnju, kazalište i pleasove. Osim toga zastore, prostrace, rukavice od kože itd., razumije se sve u cjelini čisti se sa strojem „UNIVERSAL“.

Isto tako parno bojadisanje gore navedenih predmeta.
Preporuča se svakome ovo zgodno i korisno poduzeće.

Za Šibenik prima i predaje:

JULIO RAGANZINI

1. IX. Glavna ulica.

STECKENPFERD --

od Ilijtanova mlieka **SAPUN**

najblaži sapun za kožu kao i proti sunčanim pjegama.

Dobiva se svugdje.

39-40

VLADIMIR KULIĆ

Jedina hrvatska tvornica voštanih svieća na paru.

Šibenik (Dalmacija).

Hrvatska
vjeresijska
banka
Podružnica
Šibenik.

Dionička glavnica - -
- - - - K 1,000.000

Pričuvna zaklada i prišteći K 150.000.
CENTRALKA DUBROVNIK - -
Podružnica u SPLITU i ZADRU.

Bankovni odjel - - -

prima uložke na knjižice u konto kurentu u ček prometu; eskomptuje mjenice.

Obavlja inkaso, pohranjuje i upravlja vrijednima. Devize se preuzimaju najkulantnije. Izplate na svim mjestima tu i inozemstva obavljaju se brzo i uz povoljne uvjete

Mjenjačnica - - -

kupuje i prodaje državne papire, razteretnice, založnice, srečke, valute, kupone. Prodaja srečaka na obročno odplaćivanje. Osiguranje proti gubitku kod ždriebnja. Revizija srečaka i vrijednostnih papira besplatno. Unovčenje kupona bez odbitka.

Zalagaonica - - -

daje zajmove na ručne zaloge, zlatne i srebrne predmete, drago kamenje i t. d. uz najkulantnije uvjete.

80-52

5500

vjerodostojno popraćene svjedočbe lječnik i privatnika dokazuju da

Kaiserovi
prsni karameli
(su tri jela)

Kašalj

nahladu, hunjavicu, katar i grčev kašalj najbolje odstranjuju.

Jedan omot 20 i 40 fillira.

Jedna kutija 60 fillira.

Na prodaju drži:

Carlo Ruggeri, Vinko V. drogerija u Šibeniku.

8-24

Obćina Makarsko-Primorska.

Br. 6014. Makarska, 31. prosinca 1909.

Uglednom uredništvu „Narodnog Lista“
u Zadru.

Odnosno dopisu iz Makarskog-Primorja od 17. prosinca 1909. objelodanjenom u broju 102. „Narodnog Lista“ od 22. prosinca 1909. izvoliti ćete na temelju § 19. t. z. u prvom broju „Nar. Lista“ objelodaniti sljedeći izpravak:

Nije istina što se u pomenutom dopisu čita: vidjelo se odmah, da je ovaj predlog vrlo neodgovorno djelovao na načelnika Klarića, da je gledao raznim doskočicama, nebi li viećnike zaveo, da ne glasuju za nj.

Istina je naprotiv, da je viećnik Petar Antičić odmah pri početku sjednice zapitao rieč, ali bez kazati o čem će govoriti.

Istina je, da većina viećnika nije htjela dozvoliti mu da govori, već je zahtijevala, da se predje odmah na razpravljaju dnevnog reda, a to s toga, što je vieće jednom zaključilo, da se prvo razpravljaju tačke dnevnog reda, jer je Petar Antičić običavao naumice i bez razloga ometati rad vieća predlozima, koji nisu u svezi sa dnevnim redom.

Istina je, da je ipak načelnik Klarić upitao Antičića o čemu želi govoriti, a kada mu je napokon ovaj kazao suštinu njegova predloga, tad je baš načelnik umolio vieće, da ono odustane od prvobitnog zaključka i da dozvoli čitanje Antičićeva predloga.

Nije istina što se čita: „pred neumoljivom logikom i jasnim razlaganjem predlagatelja morali su i pomenuta trojica popustiti, te jednoglasno bi prihvaćeni pomenuti prešni predlog izmjenom, da je ipak prosto uvažati u obćinu dalmatinsko maslinovo ulje.“

Istina je naprotiv, da je baš načelnikovim stvarnim i objektivnim razlaganjem uz ono viećnika: Kržanića, Vodanovića, Jakića, Pavlinovića i Vele bio prihvaćen jednoglasno predlog, ali uz dodatka viećnika Pavlinovića, da dalmatinskom ulju bude prostov ulju u obćinu, dok je naprotiv u početku viećnik Antičić i dalmatinskom ulju postavljao istu klauzulu kao i svakom inostranom.

Nije istina, da je viećnik Antičić upitao načelnika: „zašto se nije pobrinuo, da narod u obćini Makarskoj dobije dovoljno žita prosta od carine.“

Istina je naprotiv, da je viećnik Antičić upitao je li obćina zatražila ulov žita prosta od carine, a kada mu je načelnik odgovorio, da je upraviteljstvo već poprimilo zaključak u tom smislu, tad je viećnik Antičić hotio odustati od predloga; ali baš načelnik tražio je da se ipak uvrsti i Antičićev predlog a to jedino s razloga, što je u istom bilo naglašeno, da se preporučuje da financijalne vlasti ne budu stavljale poteškoća pri razdiobi žita pučanstvu.

Nije istina, da „desinterosovani“ načelnik htio je, da se imenuje drugi liečnik obćinski, a da se prije o tom ne upita narod, o čijoj se kesi rade. Nije mu ni ova smicalica nije upala uza sva silna natezanja, pak je vieće jednoglasno pristalo na predlog starog poštenjaka Bariše Granića, da vieće ništa ne odluču, dok se o tom pitanju potanko ne razpravi i ne odluču na seoskim zborovima svih zanimanih obćinika.

Istina je naprotiv, da je načelnik bio tumačen ogromne većine javnog mnijenja u ovoj obćini, koje hoće da se već jednom uredi liečničko pitanje prema potrebam pučanstva i da je predlog iznio usljed prvašnjega zaključka vieća.

Istina je i to, da baš „desinterosovani“ viećnik Antičić i ovog puta ometao je konačno uređenje ovog pitanja, a to s poznatih razloga.

Istina je, da koli predlog viećnika Jakića koji predloga viećnika Granića jednaci su onom načelnika; dapače viećnik Granić stavio je predlog u sporazumu sa načelnikom.

Nije istina: „ovaj treći udar bio je težak, pak je gospodin načelnik izjavio vieću, da se čuti slabo, te da će druge tačke dnevnoga reda ostaviti za drugu sjednicu, nu da će ipak riješiti pitanje viećnika Kržanića za dozvolu krmarskog obrta.“

Istina je naprotiv, da se načelnik čudio slabo dva tri dana prije, no ipak držao je sjednicu i jedino na zahtiev većine vieća i baš na želju viećnika Antičića i pristase mu Talijančića obzirom na mnoge tačke dnevnoga reda, prešlo se preko nekih tačaka, a to jednoglasnim pristajanjem vieća, dakle i glasovima Antičića i družine.

Istina je nadalje, da je baš Antičić molio, da se riješe još molbe Kržanića i Talijančića, a to mu je bilo i udovoljeno.

Nije istina da načelnik nije nikako hotio, da se jučer vieće izrazi o vrlo potrebitom novom gostioničarskom obrtu u Makarskoj.

Istina je naprotiv, da je vieće jednoglasno (dakle glasom i Antičića i družine) zaključilo, da pogledom na odmaklo doba odgodi se ova tačka za iduću sjednicu vieća.

Nije istina, da se ovakim postupkom postize samo to, da pada prestiž vieća, naprotiv istina je, da onakovim laživim izvještajem pada prestiž onoga, koji ovako ne istinito prikazuje.

Od obćinskog upraviteljstva.

Načelnik: Prisjednik:
Klarić, v. r. Aljačević, v. r.

Politički odnošaji u Makarskoj.

Makarska, 10. siječnja 1910.

Neka smo na čistu.

Prošle godine naše se je novinstvo s onu i s onu stranu Velebita u više navrata opravdano potužilo na neprilike, što su se odigravale u makarskom školskom kotaru. Naše je dušobrižno i rodoljubno svećenstvo čestokrat prstom uprlo u zatorni rad nekih pučkih nastavnika u Primorju. Držalo se, da će te osnovne tužbe i jadikovke naći pristupa i odziva na nadležnom mjestu, te da će pozvati čimbenici savjestio poraditi o uređenju izneženih činjenica, kako je to iziskivala pravica i javni poredak.

Baš radi ovoga, štoje u pustoj nadi, prešutjesmo mnogo toga što se je imalo objelodaniti; pače za više vremena udarismo perom o ledinu, očekujući odrede pokrajinskog školskog vieća i varava obećanja nadzornika Balića. Da pravo kažemo, nismo se ni s jedne ni s druge strane nadali pečenim kolačima, a ma smo ipak držali, da će se nešto u gore spomenutom smislu učiniti. pa eto ostadosmo kratkih rukava.

Zahvaleć ljudima u Zadru i mogućnicim na kotarskom školskom vieću u Makarskoj, a u prvom redu vajnome kanoniku Ribičiću, naše je Primorje grdna iznimka u cijeloj pokrajini, jer bi zaludu bilo po njoj tražiti kotara, gdje bi neke učiteljske sile tako očito, tako lahkoumno i bezobzirno istupale proti dušobrižnicima i stranci prava, kako to rade učitelji Antičić i družina.

Zahvaliti je baš nadzorniku Baliću, što mi u doba slobode i pravice ne mogosmo imati učitelja po svome srcu i prama želji mjestnoga vieća već nas „zlatni“ nazornik opet dariva gnijlom jabukom privremene učiteljske sile. Poznatim svojim majstorijama, kao da nam njegovi darovi do grla već ne dopriše, utisnu nam na početku školske godine učitelja Kovačića, koga vrtni Vitez dobro znae, a koga se u gornjem Primorju rad njegovih vjerskih načela svak živo sjeca. Učiteljem Kovačićem htio je Balić osnažiti onu hrabru četu, što dnevice u boj gazi proti mračnjačtvu katoličke crkve i pravaške stranke, pod svilenim barjakom Igranskoga paše, svrzmantiša učitelja Petra Antičića. Nadzornika Balića ide osobita čast i pohvala, što u našam Primorju imamo ovakovu većinu učitelja, biesnih i ljutih protivnika svećenstva i stranke prava; ako to Balić nama ne vjeruje, čef mu zatražiti vjerovanje i izvješće svog mljenika Antičića, koji će mu po duši pričati sve što o tome zna. To je Petar tim radje činiti, što je javnom mnijenju odavno poznat kao doušnik, pa što neće žli jezici reći, političke vlasti. Po sudu nadzornika Balića nama je malo bilo: Antičića, Antonijola, Bana, Devčića, Martinisa, Mihotića i Fabrija, pa je trebalo te bojne redove još bolje učvrstiti, makar ih s koca i konopca namakao. Dobro je kazalo olomani „Hrvatstvo“, da je ovaj kotar postao utočićem svakojakovića, jer ako je šta iz drugog kotara proflerano, ili bilo zašto odpušteno, to Balić objeručke gri, a ni na kraj mu pameti ona prokova „amplazatus es stercora“. Samo neka služe u borbi proti svećenstvu, stranci prava i Klariću; to je dosta. Po svemu što se ovamo zbiva, dvojse se zaključiti može. Ili visoka kapija u Zadru hoće da sa ovakovim individuumima zabada trn u pravaške noge po Primorju, ili je Balićev prkos i inad prešnji i pristupačniji od svih želja građanstva i predloga mjestnoga vieća. Cielo vladanje pokrajinskog školskog vieća drugače se protumačiti ne da.

Bilo kako mu drago, fakt je i jasna istina, da stanoviti učitelji po Primorju zemljnom zlobom i uztrajnošću poduzimlju sve i sva proti svećenstvu, stranci prava i načelniku Klariću, a to sve dozvolom, blagoslovom i uputama nazornika Balića, koji rad takih vrliina osobito voli razbraću učitelja Antičića. Ovaj delija, kao da mu je malo smutnja, zadjevica i putesestvija po donjem, zalieće se od vremena do vremena i u gornje Primorje a sve dakako u poslu paklene robe, ocmjivanja svećenstva, uckanja seljana. Taj tužni stvor ne šteti ni nogu ni postola, ako samo zna, da će nahuditi komu svećeniku, ocmriti koga župnika; on bi svako jutro u tu svrhu i na najveći vrhunac Biokove rado hodočastio. Njegovo je srce samo žuč i jal prot misnicima, koje on ni vidjet ne može, premda je od njih primio sve što ima i što zna. Mi čemo Antičića i njegove bravure na skoro iznieti na vidjelo, kad c. k. šud izreče svoju; a sad da vidimo, šta je sa našim učiteljima u Drašnicam i u Podgori? Da nije Antičić nebi se ova trojica toliko micala. Ban u Drašnicam sa svojim radom i valjanštinom puno

je neznan, on samo zna vriedjati i psovati župnika, pa kasnije na sudu izlati.

Predjimo na Podgoru. U njoj je mlad zauzetan i radišan župnik. Tko je samo jednom traktirao sa don Markom Ivaniševićem, taj je zaista najbolji dojam o njemu kući ponio. Don Markov značaj i njegovo poštenje, to su dvie perle, koje ga rese, te ga čine, da je u svemu jednak onoj tvrdj klisuri, pod kojoj je nikao i izrastao. Gdje je poštenje i pravica, tu je on vazda; ne gledajuć nikome u brk, on reče svoju, pa mu svak vazda uvijek kapom u ruci. Kad se ove vrline sa njegovim neporočnim i uzornim vladanjem spoje, eto ti čovjeka, kojim se najotmenije društvo dičiti može. Podgorani, stari poštieni pošteni ovi sve dobro znadu; oni svojim očima vide šta im župnik radi i kako se za nje trudi, pa su mu za volju toga harni i zahvalni. Dopisnik „Nar. Lista“ iz makarskog Primorja ne znamo za koju svrhu i za čije babe dušu, trud podgorskog župnika uzporedjuje trudu igranskog učitelja. Pa već i djeca po Primorju znadu, da Petar Antičić ni perom ne miče bez svoje koristi; mi držimo, da je njemu na uranku prva rieč na usnama: „krst na me, korist prida me“.

Sasma je naravno i jasno pojmljivo, da takova čovjeka voli i ljubi cijelo selo. Dakako, tiekovi Podgorani to više puta zborom i čvrlrom dokazali. Oni kao ljudi sviestni i pronicavi vide u don Marku disinterosovana župnika, koji ih ljubi, pa ne mogu tome čovjeku ni to reći: „crno ti oko u glavi!“ To je u Podgorju obćenito; nego imali iznimaka? Ima; ima ih svudje, pa ni Podgora bez njih biti ne smije. Mi se ni jednom čovjeku ne bismo iskreno radovali kad bi mu bez prigovora sve gladdo kao po loju teklo. Ako je čovjek pošten, onda će nagrajati na protivnike, koji do krjeposti puno ne drže. Našla su se i u Podgori dva tri nemirnjaka, kojima je truh bog, a svrha propast. Ne znadu ni oni kazati, zašto su protivni don Marku; samo znadu vikati, psovati i ocmjivati, a u drugo se ništa ne razume, niti se čim bave. Nu ima ti još koga protivnika u svojoj župi don Marko Ivanišević? Bog bi dao, da ih nema; eto to je, što nas peče; to nas — budimo iskreni — boli. Na ona dva tri vikači nebi se nitko ni obazirao, ali kad dva učitelja, Devčić i Mihotić ustaju proti svome župniku, kad sustavno zapinju zamke i traže svaku zgodu da ga ponize i ozlovoje, onda je po sriedi nešto, usljed česa danomice medj župnikom i učitelstvom puca već što veći jaz.

A šta bi moglo bit uzrokom tog nesklada, te — rećimo čisto — mržnje, što ju Mihotić i Devčić u svakoj zgodi izkazuju svom župniku? Oba su rodom iz Podgore, za koju don Marko neumorno, bez svoje koristi, pače na štetu svog zdravlja i svoje kесе radi. Bez obzira na ono par nemirnjaka svi su župljani kao jedan čovjek za priznanje župnikova rada; a zašto nebi bili i pomenuti učitelji? čemu se oni od ostalih svojih sumješćana rastavljaju? Je li ih župnik uvriedio, zapostavio, ponizio, ocmrnio? Ne, pače oboja mogu i moraju, ako su ljudi od srca i pameti, baš protivno kazati! Dakle što? Oh nesretne zavisti! Vas njihov jal, sva protivnost svadja se na zavisti! Župnik u selu sve, a oni ništa. Don Marko u svakoj prigodi ima plebišiti mjesta, a oni tobože urođenici ne imaju nikoga uza se. Pa tko je tomu kriv? Najmanje župnik Ivanišević, a najvećma Mihotić i Devčić.

Odatle u Podgori medj njima i župnikom ona napetost, koja zlobokom djeluje i na druga sela; odatle ono žilavo i očajno naprezanje da ga satru i unište. Razine epizode zadnjih zemana mogle su oboja podučiti, ko li im je jalov posao i prisiliti ih, da drugom stazom krenu, ali jok; njima je sve to malo. Njima nije dostatna ona svečana i dostojanstvena lekcija prigodom lanjskih misija; njima nije dovoljna ona pouka, što ju moradoše crpiti iz one stupice, koja je lani opravljena bila don Marku; malo će obama vriediti sva ona komedija, što ju prošlih Božića htjedose uprljicati don Marku, pak on slavodobitan izadje, dok Mihotić i Devčić ujedose se za jezik. Kad se sve ovo uzme u obzir, onda se ne možemo dostatno načuditi dopisniku „Nar. Lista“ (br. 1, 1910) iz Makarskog Primorja, koji — neznamo da li iz neznanstva, naivnosti ili zlobe — spor izmedju učiteljstva i svećenstva u ovim krajevima sasma drugčije prikaziva i svojim aršinom mjeri. Zna li dopisnik „Nar. Lista“ da je u našim novinama bilo izneseno na vreće činjenica, što terete neke učitelje naoseb barjaktara im Antičića? Ni jedna nije bila stvarno opovrgnuta.

Neka dopisnik „Nar. Lista“ javno pozove zanimane nastavnike, e da iznesu barem jedan čin, radi koga bi ovaj razdor sa strane svećenstva bio prouzrokovan. To oni neće i ne mogu učiniti.

Nije ispravna dopisnikova tvrdnja, da su odnošaji napeti ovo je druga godina. Ima više od desetak godina da Antičić goni svoju rabotu, koja se je u zadnje doba podvostručila, a to sve po nalogu i u stanovitu svrhu.

Krivo takodjer i lahkoumno da se radi o borbi skroz osobne, čelne naravi. Stvar je dokazana i da su načelne opriekie po sriedi nikada dopustili, da se škola i upotrebljava u bezvjerške svrhe, niti prosvjete budu služili širenju kovich načela, što dandanas truj javni život, narodnu sreću i blagobitje. Neki ter neki toga čorava posla prosvjetne dopisnik i bez naranjanja i zaklanjanja, što u vjetar siplje, uvjeriti, da je pao onaj kinezi, što tako tvrdjo razdvaja u Primorju svećenstvo i učiteljstvo. Inače bez toga nigda mira i sklada; pa bi časovito primirje ležilo da kasnije još veći razdor i jaz zavedje nam se i nehotice nameće pitanje, neki učitelji sa stranputice na koloditečnicima se da neke! Sve bi se dalo izpraviti, ravniati, ali ako je jedna po sriedi, onda zaludu, imamo temeljitij razloga, koji nam na dan sve to većma uvjerjavaj, da ovi „s višeg a“ podupiru i podržavaju, makarskoga Primorja nije nikada ni našega Olimpa. Ovi su vazda krivci, koji dali svaki njrgov napredak, pače su godina bez milosrdja i pravice podmićali povje i po njemu tukli, nebi li mu vazda zavrnuli vratom. Grubom silom, nepravdom tako su osujećene mnoge pobjede, neizključivši ni zadnjih izbora, ali kula pravaštva ostave uza sve to pomeboriva, da se do prve zgrade ogleda njima raznima dušmanima. To vide političari, toga se kao koza noža plaše, pa izmišljaju i sve poduzimlju, nebi li se još kako dala i povatati trajlava koleosa narodnoga vala i svakovrstnih pučavaca.

U pomanjkanju sposobnih ljudi za vedbu ovoga sramotnoga plana, baciše protivnici svoje vizlaste oči na neke nastavnike, razumivši mig, eto i što će — žalostna im nada — dadeše. Najprije izdriče iz pravaških revaru jednog dana osvanuše u „hrvatskoj sudbini“ dok napokon istoga dana ne omrknuše u „kratkoskoj. Pravi šarenjaci pod okriljem „milosrdja“ Njihovom zatornom radu na jednu si i mali pravaši i narodni svećenici. I ledite i druge bezobzirno rušiti, valja ih sustavno s nogu zata. Pa kako su poturice od Turčina gore, i ovi negde sudrugovi žežće bjesne i rujaju li to činiše u dnevene zemane izrodi i odij U nazočnoj borbi sve im u krmu puše. Pr im je politička vlast, s kojom su u svjedec doticaju, šaputanju i douskivanju; pri ruci lični“ i „zlatni“ nazornik koji u ovom po kojemu je i Zadar preko izma zad glasoviti komesar Panek sa nezakonitim kanoniku Ribičićem i hof. Vukovićem po ruku daju.

Tim se lasno tumače oni prostač daji na osobu načelnika Klarića, koji ni kriv dužan treba da sluša svjederna zabadanja, la i tendenciozna izvrcanja, što se iz protivničkoga tabora izasipuju. Samo zato, jer im je Klarić pstrn u oku, a Klarić sa svećenstvom, odno stranka prava u makarskom Primorju ne prebiva je kula, koja neustrašivo prkosi bezdušnim i njihovim pokroviteljima. Nu jalov vam posredmetnici i izrodi, to vam poručuju

Makarsko-Primorski pr

Na klevete „Narodnoga Lista“

Kao da je bilo malo stanovitoj družbi srca i bez duše, što je kroz pune dvie i sivala svakovrstne podlie i paklenske klevete, od najtežih do najsmješnijih, protiv prava, a u prvom redu proti načelniku Klariću.

Osvade i klevete takove, kakovih ni studio i posljednji crnac u Africi.

Sad je ta vajna banda stala ponovno svoje otvorene striele pune laži, klevete i čanja, a kroz stupce glasila „za interese“.

Sve po nekom proračunanom planu; klevete, najvek će štogod ostati.

Računaju da bukom, vikom, lažima i kletam uspjeli će im pokriti sramotni izbor žalostne figure, pravaške izdajice, vajnoga kanonika Ribičića, pa da će se usljed toga zabano što je s time u savezu. Računaju s tipu da će ga na taj način rehabilitirati pred javnim mnijenjem koje ga je osudio. Računaju to sada, pred otvornom saboru. Nu za bada mejenim perima ne će nikad moći usloštenoga javnoga mnijenja, ma kojoj stran padalo, i koliko njega i vajnu mu družinu u obranu „Nar. List“, Biankini, Trumbić i sudrug Vuković. Kakov bio da bio ispado govog ovjerovljenja, onaj izbor ostati će poštenog obćinstva vječnom sramotom kandidata i za sve one koji omote mote brane. Zadnja pak sjednica obćin u kojoj se razpravio proračun, i raztačke, a sve jednoglasno prihvaćeno i o

da najmljenomu peru, da još jednom
je on nenadkriljiv majstor u izvr-

neistine može da nabaca čeljade,
svaki pojam poštenja, kako su
u prosvjednoj brzopjavi „Na-
upravili časna gospoda Antun
družina.

onakove laži pišu o jednoj javnoj
nici, pri kojoj je bilo do četrdeset sve-
što ne će ta družba počinuti ondje, gdje
ne može kontrolirati, i svjedocima oboriu
ve laži? U jednu rječ, ta je družba kadra
i svačesa, a žalostno je, što toj družbi na-
nji uz tolike pučke nastavnike, jedan vjero-
stavom kanonik Ribičić. Dostojni drug
Frankoviću, Nikoli Nonkoviću i školskom
niku Baliću, o kojima je nekoć Ribičić
govorio, da ih pas ne bi polizao. A sad
u jednom kolu proti pravašima.

do česa dovodi osobna mržnja, strast,
da koristoljublje.
to na one klevete i neistine, neka za
najboljim odgovorom slijedeći iz-

pravci, koji su bili poslani glasilu „za interese“,
„Narodnom Listu“.

Ugledno Uredništvo „Narodnoga Lista“ u Zadru

Na temelju § 19 t. z. pozivljemo Vas da u
prvom broju „Narodnoga lista“ uvrstite slijedeći
ispravak:

Nije istina, što se čita u dopisu iz Makar-
skog Primorja, 17 Prosinca 1909 objelodanjen u
„Narodnom Listu“ od 22 Prosinca, 1909 Br.
102: jer svi viećnici osim njegovih vjernih Krž-
anića, Vođanovića i Jakića uvidješe skrajnu potrebu
odnosnog zaključka eda se već jednom oslobodi-
mo uprav gadne spekulacije sa našim uljem“.

Istina je naprotiv da smo se mi ujedno sa
gospodinom načelnikom, i ostalim prisutnim vie-
ćnicima odmah u početku složni izrazili predlogu
viećnika Antičića i družine ali u onom dielu, u
u kojemu se označivao namet na tuđinsko ulje.

Nije istina, što se čita: red neumoljivom
lozikom i jasnim razlaganjem predlagatelja, morala
su i pomenuta trojica popustiti“.

Istina je naprotiv, da baš usljed našega
razlaganja, te onoga viećnika Pavlinovića i Vele,
a naosob usljed stvaroga obrazloženja gospodina
načelnika, poprmljen je jednoglasno zaključak,
ali dodatkom (ovo je najglavnije) viećnika Pavli-
novića, biva, da se udari namet od 20 kr. za
svako 100 kila inostranog ulja, izuzev Dalmatin-
skog. Istina je, da su Antičić i družina u početku
zahtjevali, da se isti namet udari i Dalmatinskomu
ulju nu nakon našega i načelnikova stvarnoga
obrazloženja, Antičić i drugovi morali su na šima
razlozima popustiti, a ne da smo mi u tome
popustili njemu, kako je to sve obratno prika-
zano u pomenutom dopisu, a u stranačku i
osobnu svrhu.

Podgora kod Makarske, na Vodokršće 1910.

Mate Jakić, občinski viećnik

Visko Krzanić, občinski viećnik

+ Mate Vođanovića, obč. viećnika.

Ugledno Uredništvo „Narodnog Lista“ u Zadru

Pošto u dopisu iz Makarskog Primorja, 17
Prosinca 1909 objelodanjen u Br. 102 „Na-
rodnoga Lista“, od 22 Prosinca 1909, imade
neistinita stavka, koja se odnosi na potpisana,
odnosno koja se smatra da se odnosi i na pod-
pisane, to na temelju § 19 t. z. izvolite u prvom
broju „Narodnoga Lista“ uvrstiti slijedeći is-
pravak: Nije istina, da su stanoviti trgovci, a
među njima prvi naš slavni „šindik“ kupovali
ulja levantinskoga i drugoga, pa ga onda iz
občine naše razašiljali u razna mjesta pod imenom
primorskog ulja, i time nefilice ubijali i cieniu i
dobar glas našega ulja“.

U ostalom pružiti će se prigoda dopisniku
da pred sudom dokaže izbačene objede.

Makarska, 8 siječnja 1910.

Mate Klarić,

za tvrdku Pavao Klarić, Pero Klarić.